

Hétindító

Sohasem kedveltem az erkölcs megszállott védőit, a mindenre elszánt „tisztákat”. Azokat, akik minden helyzetben pontosan tudják, hogy mi az igazság. És akik lángoló (olykor páras) tekintettel mondanak ítéletet élők és holtak felett.

Talán azért sem kedvelem a könyörtelen „tisztákat”, mert túl gyakran tapasztalom, hogy az általuk hirdetett, megkövetelt erkölcs rendszerint csak a másik emberre vonatkozik. Vagyis hát miközben azt követelik a másik embertől, hogy helyből ugorja át a két méter húszra magasított lécut — ők maguk gyakran a léc alatt (vagy a léc mellett) lépnek át a túoldalra.

Levél Olgának

Azt hiszem, ilyesfajta gondolatok izgatták Václav Havelt is, amikor a pankráci, majd más börtönökben írni kezdi feleségéhez, Olgához címzett, híres leveleit.

Havel — állítja a fogdátárs Jiri Dienstbier, a mostani Nagyvilágban, amely részletet közöl a *Levél Olgának* című kötetből —, mindenekelött „már-már gyötrelmes erőfeszítések árán önmagáról is igyekszik felderíteni az igazságot...”

Az elfojtás elfojtása

De Havel a „lét értelmét”, vagy inkább a „lét tapasztalatát” nem holmi filozófiai tételként értékeli. Nála *mind ez a szív és a lélek állapota*. Ahogy a *Nagyvilágban* most megjelent fájdalmas-szép, gyöttrődő levelében olvasom: az „... emberi út nehéz és

Ha az „igazság bajnoka” szerepére vágyódnék, akkor most neveket és eseteket sorolnék a kéziratpapirostra, a fenti tétel igazolására. De hát nem vagyok az igazság bajnoka. Már csak azért sem, mert úgy gondolom, hogy az igazság és a demokrácia — nem az én igazságomnál, s az általam elképzelt demokráciánál kezdődik és végződik. Valójában csak egyetlen igazságot sejttek — ahogy a franciák is mondják: *L'homme est périssable* — az ember múlandó. De azért — természetesen hozzá rögtön —, ha semmi vár is ránk, ne tegyünk úgy, mintha a múlandóság igazságos volna.

„Nem akarta, hogy valamilyen »cirkáló rakétának« tartásuk a hatalmasok párviadalában, hanem embernek, aki az emberi lét értelmét kutatja. Nem akart egy megállapodott hatalom eszköze lenni a másik hatalom ellen, bárhol virágozzék is. S, hogy főleg a hazai esztelenség ellen harcol, csak azért teszi, mert itt él, s kötelességének tartja, hogy a saját portáján kezdje a söprögetést.”

szép mindazért, amit magában hordoz: kezdve a feladaton, hogy figyeljünk arra a megvesztegethetetlen hangra, amely mindig és mindenütt felelősségre szólít bennünket, tehát akkor és ott is, amikor és ahol ittlétünk világának

Séta a léc alatt

látótávolságán kívül vagyunk.”

Innen a „végesség pereméről” nézve csakugyan gyerekes marakodásnak tetszik — mindenfajta politikai, pártosodó csatározás...

Beszélgünk konkrétan. Itt van például *Csurka István*. Számomra két *Csurka István* létezik. A tehetséges író — és a kevésbé tehetséges politikus. De mondom másképpen: én azt a *Csurka Istvánt* kedvelem, aki elbűvölt, megnevettetett fantasztikus életzagú novelláival, a *Ki lesz a bálányával?*, a *Ház mestersiratóval* és a *Döglött aknákkal*. Azt a másikat, a politikus *Csurkát* —, aki „lebolsizza”, „levörösözi” a másékné vélekedőket, és aki a „*Lenin-fiúk*”, *Lenni-lányok* gyűlekezetének tartja az egész magyar sajtót” — egyszerűen kizártam az életemből. Nem érdekel. (Még a rádiót is elzárom, amikor a Vasárnapi újságban szóokol.)

Mindamellett azt sem kedvelem, ha *Csurkát* „érdemeim felül” támadják. Mint például *Eörsi István* a legújabb *Kritikában*. Legalábbis, amikor elolvastam *Eörsi* Az el-

fojtás és elfojtása című viszszipillantóját, s annak is a Cs. betűvel jelölt, túlonúl vitriolos fejezetét — kissé elszomorodtam. S arra gondoltam: „*Lám csak, a szellemes, okos Eörsi sem képes fölül-emelkedni a hétköznapi haragvásokon.*” Pedig bölcsebbnek véltem. Nagyvonalúbbnak. Noha tudtam, hajlamos a gonoszokodó kiszólásokra. Hisz *Eörsi* is — akár csak *Csurka* — egy-egy jó poénért olykor eladná a lelkét is.

Persze, tudom: van igazsága *Eörsi* írásának. (Végére *Csurka*, a mai „humortalan erény prókátora”, ha kisebb-nagyobb kizárásokkal is, a Kádár-korszak sikeres írója volt.) Csakhogy nem kedvelem, ha a fiúk dolgaiba belekeverik a hajdani apák „betemetett örökségét” is. (Márpedig *Eörsi* ezt teszi, felemlegetve a *Csurka* papa nem éppen baloldali ténykedését.) Mindenesetre, ha ilyesmikről olvasok — vörös, barna, vagy akármilyen előjellel —, legszívesebben azt mondanám: *Uraim, hagyjuk békén egymás le- és ölmenőit*. Foglalkozzunk inkább a földigiliszták életével.

A földigiliszták életéből

Mint *Per Olov Enquist*, akinek a *földigiliszták életéből* vett példázatát ezen a héten vetíti a televízió, a *Pesti Színház* társulatának előadásában.

Az 1865-ös esztendőből keletkezett családi tablót, igen találóan, „*lélekkotorászdának*” nevezte egyik kritikuskunk. Mivel a darab valójában a lélek pokoljárásáról, a magányról, az idill alatt rejtőző kétségbeeséséről szól.

Enquist „lélekkotorászdá-

jának” helyszíne: a múlt századi dán színház. Ebben a színházban jelentős szerepet játszik a *Haiberg házaspár* és *Hans Christian Andersen*, a világhírű mesemondó.

Lélekkotorászsza ide vagy oda, *Enquist* alaposan kigúnnyolja hőseit. Mert bizony cikis, ha *Andersen*, miközben hálálkodó, dicsőítő beszédet mond a dán királyné tiszteletére — véletlenül kiejti szájából a protézisét...

Gantner Iona